

Prioriterade prejudikatfrågor 2026

Innehållsförteckning

Områden där praxis saknas	3
Penningtvätt	3
Ekobrott	3
Vapenbrott	3
29 kap. 2 § brottsbalken	3
Företagsbot	4
Barnfridsbrott	4
6 kap. brottsbalken	4
Människohandel	5
Behövs tydligare eller ändrad praxis?	5
Ofredande	5
Ofredande mot barn	5
Hets mot folkgrupp	6
Sexualbrott mot barn	6
Involverande av en underårig i brottslighet	6
Ny lagstiftning	8
Ny förverkandelagstiftning	8
Anonyma vittnen	8
Vapenbrott	8
Sexualbrott mot barn	8
Brott mot tjänsteman	9

Prioriterade prejudikatfrågor 2026

Produktion: Åklagarmyndigheten, februari 2026

Bilder: Johan Gunséus, TT/Stockfoto, Per Groth.

Prioriterade prejudikatfrågor

Riksåklagarens uppgift som åklagare i Högsta domstolen syftar till att få fram en enhetlig och tydlig praxis i rättsliga frågor av betydelse för åklagarverksamheten. Till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras har Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt listat ett antal aktuella prejudikatfrågor

Områden där praxis saknas

Penningtvätt

• Näringspenningtvätt

För straffansvar krävs att omständigheterna är sådana att det skäligen kan antas att åtgärden är vidtagen i penningtvättssyfte. Enligt förarbetsuttalanden är det för bestämmelsens tillämpning inte avgörande om egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet. Grunden för straffansvaret är i stället att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt bör det i regel föreligga någon kvalificerande omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Som ett exempel på en sådan omständighet nämns sätet på vilket transaktioner genomförs. Vägledande uttalanden behövs om vilken typ av omständigheter som krävs för att kontotransaktioner skäligen ska kunna antas vara vidtagna i penningtvättssyfte. Högsta domstolen har under 2025 meddelat prövningstillstånd i ett mål som aktualiserar frågan om vilken typ av omständigheter som krävs för att kontotransaktioner skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte (mål B 2492-25).

Ekobrott

• Straffansvaret vid ekobrott i företag

Åtal för bokföringsbrott och skattebrott begångna i företag innefattar ofta ett påstående om att den tilltalade på grund av sin ställning som företrädare haft ett ansvar för företagets bokföringsskyldighet eller redovisningsskyldighet i fråga om skatt och avgift. Straffbestämmelserna om bokföringsbrott och skattebrott är dock utformade på ett sätt som inte förutsätter någon viss ställning för att straffansvar ska bli aktuellt, men i vissa fall kan ställningen ha betydelse för att man ska kunna avgränsa kretsen av personer som kan drabbas av straffansvar. Det behövs vägledande uttalanden om i vilka fall man bör falla tillbaka på ställningen för att göra den avgränsningen.

Vapenbrott

• Grovt brott eller brott av normalgraden?

Det finns behov av att bevaka praxis om start- och tårgasvapen (se dock "De insmugglade tårgaspistolerna" NJA 2021 s. 759). Start- och tårgasvapen är vapentyper som regelbundet byggs om till skarpa vapen. Det kan behövas vägledning om hur många sådana vapen som behövs för att det ska bli grovt vapenbrott eller grov vapensmuggling. Det behövs vidare vägledande uttalanden i frågan om rubricering av vapenbrott i de fall då någon vital men lättmonterad detalj, t.ex. ett tändstift/slagstift, saknas på ett vapen men vapnet enkelt kan återställas i brukbart skick. Frågan är om sådana vapenbrott – med hänsyn till övriga försvårande omständigheter – bör rubriceras som grovt brott trots att vapnen är (tillfälligt) obrukbara.

29 kap. 2 § brottsbalken

• Hedersrelaterad brottslighet

Den 1 juli 2020 infördes en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § 10 brottsbalken som innebär att straffen skärptes för hedersrelaterad

brottslighet. Om motivet för brottet varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. Det behövs vägledande uttalanden om hur stort genomslag ett utrett hedersmotiv bör ha vid bedömningen av straffvärdet.

Företagsbot

• Jämknings och eftergift

Den 1 januari 2020 genomfördes vissa ändringar av reglerna om företagsbot. Ändringarna innebar bl.a. att samordningen av straffpåföljd och företagsbot numera ska ske när företagsboten bestäms. En särskild bestämmelse, som numera finns i 36 kap. 26 § brottsbalken, infördes enligt vilken en företagsbot ska kunna jämkas bl.a. om företagets ägare döms till påföljd och den samlade reaktionen på brottsligheten annars skulle bli oproportionerligt sträng. Enligt andra stycket i paragrafen kan företagsboten efterges om det är särskilt påkallat. I bland annat de mål som Ekobrottsmyndigheten hanterar kan företagsboten uppgå till mycket stora belopp både för enskilda näringsidkare och för aktiebolag. Domstolspraxis är inte enhetlig vare sig när det gäller om jämkning eller eftergift över huvud taget ska beslutas eller i fråga om hur stor jämkningen i förekommande fall ska vara. Vägledande uttalanden behövs i dessa frågor.

Barnfridsbrott

• Gradindelning och straffvärdebedömning

Den 1 juli 2021 infördes det nya gradindelade brottet barnfridsbrott i 4 kap. 3 § brottsbalken. Barnfridsbrottet gör det straffbart att låta ett barn bevittna vissa uppräknade brott i 3, 4, 6 och 12 kap. brottsbalken samt straffbara försök till de angivna brotten. Bevittna innebär att barnet ska ha sett eller hört de väsentliga delarna av brottet. Brottet förutsätter att barnet är närstående eller tidigare närstående till både gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet (det bevittnade brottet). Relationen mellan gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet saknar betydelse. Vägledning behövs när det gäller frågor om gradindelning och straffvärde, bl.a. i förhållande till barnets ålder. Det är vidare av vikt att bevaka om det behövs ett förtydligande angående tillämpningen av barnfrids

brottet och hur domstolarna tolkar rekvisitet "bevittnat".

6 kap. brottsbalken

• Kvalifikationsgrunder för när en handling ska bedömas utgöra en annan sexuell handling

Lagstiftarens avsikt är att begreppet sexuell handling ska fånga upp en mängd olika sexuella handlingar som en person kan utsättas för. Bestämmelserna om sexuellt övergrepp (mot barn) innehåller därmed gärningar av mycket skiftande slag. Den närmare innebörden av begreppet "annan sexuell handling", som med hänsyn till kränkningens allvar inte är jämförlig med samlag, har inte berörts av lagstiftaren sedan 2005 utan överlämnats till rättstillämpningen, se prop. 2004/05:45 s. 33 f. Flera av de exempel som omnämns i förarbeten har vidare, mot bakgrund av senare lagändringar och praxisutvecklingen, spelat ut sin roll. Publicerad praxis avseende frågan om gränsdragningen mellan sexuellt övergrepp (mot barn) och (grovt) sexuellt ofredande (mot barn) är sparsam. Det behövs vägledande uttalanden om vad som utgör den nedre gränsen för vad som kan betecknas som en "annan sexuell handling".

• Kvalifikationsgrunder för när en sexuell handling med hänsyn till kränkningens allvar ska anses jämförlig med samlag

Den 1 augusti 2022 utvidgades samlagsbegreppet, vilket innebär att det i fråga om anala och orala samlag inte ska göras någon prövning av kränkningens allvar. Dessa typer av samlag kommer därmed, på samma sätt som gäller för vaginala samlag, med automatik omfattas av bestämmelserna om våldtäkt och våldtäkt mot barn. Lagtext och förarbeten ger dock inte svar på frågan hur utvidgningen av samlagsbegreppet påverkar frågan när en sexuell handling, med hänsyn till kränkningens allvar, är jämförlig med samlag. Frågan om vilka handlingar som med hänsyn till kränkningens allvar ska anses jämförliga med samlag har överlämnats åt rättstillämpningen, se prop. 2021/22:231 s. 34 f. och 84. Det finns behov av vägledning om under vilka omständigheter en sexuell handling – som inte är ett vaginalt, analt, eller oralt samlag – med hänsyn till kränkningens allvar ska anses jämförlig med samlag.

Människohandel

• Innebörden av exploatering för tvångsarbete

Det finns ett behov av vägledning när det gäller rekvisitet "exploatering för tvångsarbete" i straffbestämmelsen om människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken. Förarbetena konstaterar att tvångsarbete kan ta sig en mängd olika uttryck, och hänvisar till internationella konventioner såsom Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 29 angående tvångs- eller obligatoriskt arbete (The Forced Labour Convention).

ILO definierar tvångsarbete som varje arbete eller tjänst som med hot om något slags straff krävs av en person och som personen ifråga inte frivilligt har erbjudit sig att utföra. Det behövs vägledande uttalanden om uttrycket att "stå under hot om något slags straff" kan tillämpas i dess vidare bemärkelse vilket innebär att utöver fysiskt våld och frihetsberövanden även omfattar exempelvis hot om att anmäla en illegal arbetstagare till en myndighet eller hot om utebliven betalning av lön ifall arbetstagaren vägrar att arbeta övertid.

Behövs tydligare eller ändrad praxis?

Ofredande

• Straffansvarets gränser

Det finns behov av praxis när det gäller ofredande genom elektronisk övervakning. Användande av spårningsutrustning vid brott i kriminella miljöer och vid brott i parrelation har ökat. Praxis ger inte någon klar ledning om var straffansvarets gränser går. Det finns därför behov av vägledande uttalanden om när brott fullbordas och om kravet på gärningsmannens uppsåt.

Ofredande mot barn

• Föräldrar straffria utrymme vid hedersrelaterad brottslighet

Den 1 juli 2020 infördes en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § 10 brottsbalken om brott som äger rum med heder som motiv. Ett beteende som är vanligt förekommande i en hederskontext är att målsäganden förföljs, bevakas och kontrolleras av familj och släktingar.

Ett sådant hänsynslöst beteende bör kunna betraktas som ofredande under förutsättning att gärningen varit ägnad att kränka målsägandens frid på ett kännbart sätt. Enligt förarbetena till de senaste ändringarna i 4 kap. 7 § brottsbalken ska bedömningen om gärningen är ägnad att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt göras utifrån de faktiska förhållandena i det enskilda fallet och med hänsyn till den enskilda målsäganden. Det finns behov av vägledande uttalanden när det gäller den intressekonflikt som kan uppstå mellan ett barns rätt till en personlig sfär och föräldraansvaret enligt föräldrabalken, inte minst med anledning av att FN:s barnkonvention blev svensk lag den 1 januari 2020.

Hets mot folkgrupp

• Straffansvarets gränser

Anmälningar om hets mot folkgrupp på sociala medier är fortsatt vanligt förekommande. Domstolarnas praxis om vilka meddelanden som uttrycker straffbar missaktning varierar och inte heller åklagarnas bedömningar är enhetliga. Det finns behov av vägledning när det gäller hur misstänkta gärningar förhåller sig till yttrandefrihetens gränser som dessa framgår av regeringsformen och Europakonventionen.

Sexualbrott mot barn

• Gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn – betydelsen av frivillighet

Frivillighet från målsägandens sida är, förutom målsägandens ålder, central vid tillämpningen av bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn enligt 6 kap. 5 § BrB. I förarbetena till bestämmelsen uttalas att den är tillämplig i fall när samlaget bygger på fullständig frivillighet och ömsesidighet, se prop. 2004/05:45 s. 144. Vid bestämmelsens tillkomst år 2005 fanns ännu inte den så kallade frivillighetslagstiftningen, vilken tar sikte på sexualbrott mot personer över 15 år. Det behövs därför vägledande uttalanden om hur begreppet frivillighet för barn under 15 år ska förstås i ljuset av den nu gällande frivillighetslagstiftningen för personer över 15 år.

• Konkurrensfrågor rörande brott mot barn i 6 kap. BrB

I fall där gärningspersonen med ett barn genomför alternativt förmår ett barn att företa eller tåla en sexuell handling och samtidigt dokumenterar barnet, kan gärningen vara straffbelagd enligt såväl bestämmelsen om utnyttjande av barn för sexuell posering som bestämmelserna om bl.a. våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn. När det gäller konkurrensförhållandet mellan brottet utnyttjande av barn för sexuell posering och våldtäkt mot barn respektive sexuellt övergrepp mot barn har frågan bedömts på olika sätt i rättspraxis. Enligt förarbetena överlämnades konkurrensfrågan i denna del till rättstillämpningen, se prop.

2021/22:231 s. 43. Borttagandet av subsidiaritetsklausulen i 6 kap. 9 § BrB den 1 juli 2025 betyder att brottskonkurrens kan uppkomma mellan denna bestämmelse och andra brott i 6 kap. BrB. Detta innebär att det kommer finnas förutsättningar att döma för såväl brott enligt 9§ som för något brott enligt 1–8 §§ och att frågor om brottskonkurrens kan uppkomma. Normalt bör som utgångspunkt den bestämmelse som har den strängaste straffskalan tillämpas och det mindre allvarliga brottet konsumeras. Det anges i förarbetena, se prop.

2024/25:124 s. 58–59, att våldtäkt mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn konsumerar utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling samt att utnyttjande av barn för köp av sexuell handling konsumerar utnyttjande av barn för sexuell posering. I övrigt ska vedertagna principer om brottskonkurrens tillämpas. Det finns därför behov av vägledning om kriterierna för brottskonkurrens när det gäller sexualbrott mot barn.

Involverande av en underårig i brottslighet

• Involverande av en underårig i brottslighet – art och straffvärdesbedömningen

Den 1 juli 2023 infördes brottet involverande av en underårig i brottslighet i 16 kap. 5 a § brottsbalken. Av förarbetena framgår att vid allvarigare gärningar kan det många gånger vara motiverat att med hänsyn till brottslighetens art bestämma påföljden till fängelse, t.ex. om någon i mycket låg ålder har involverats eller om

involveringen skett med inslag av tvång, vilseledande, övertalning eller liknande, se prop. 2022/23:53 s. 147. I domar från tingsrätt och hovrätt saknas oftast uttalanden om straffvärdet för involverandegärningen och hur straffvärdet ska bestämmas i förhållande till grundbrottet. Det är också oklart i vad mån brottslighetens art kan motivera fängelse. Det finns därför behov av vägledning i dessa frågor.

Ny lagstiftning

Ny förverkandelagstiftning

• Förverkande utan koppling till ett konkret brott

Den 8 november 2024 infördes självständigt förverkande som en ny förverkandeform. Utan koppling till ett konkret brott kan, efter en helt fristående talan om självständigt förverkande, egendom förverkas om det är klart mera sannolikt att den härrör från brottslig verksamhet än att den inte gör det. Det finns inte något krav på att egendomen kan knytas till ett visst brott. Utvecklingen av praxis behöver bevakas för att klargöra gränsdragningen om vad klart mera sannolikt innebär i en utredning om självständigt förverkande, där utredningen inte har draghjälp av ett brott som vid tidigare reglering om utvidgat förverkande.

Anonyma vittnen

• Möjlighet att höra ett vittne anonymt under förundersökning och vid rättegång

Den 1 januari 2024 trädde en ny lag om anonyma vittnen i kraft. Lagen ger möjlighet för en domstol att besluta om tillstånd att under förundersökning och rättegång i brottmål höra ett vittne på ett sådant sätt att hans eller hennes identitet eller kontaktuppgifter inte röjs (anonymt). Det förutsätter bland annat att saken gäller ett mycket allvarligt brott och att det finns en påtaglig risk för att vittnet eller en närstående till vittnet utsätts för allvarlig brottslighet om vittnets identitet eller kontaktuppgifter blir kända. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Vapenbrott

• Frågor om rubricering och straffmätning

Den 1 januari 2024 höjdes straffskalan för grovt vapenbrott från fängelse två–fem år till fängelse fyra–sju år. Samtidigt höjdes straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott från fängelse fyra–sju år till fängelse sex–tio år. Slutligen höjdes maximistrafet för normalgradsbrottet från fängelse i tre år till fängelse i fem år. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

• Konkurrensfrågor

Den 1 januari 2024 höjdes minimistrafen för grovt vapenbrott och brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor, grovt brott, från fängelse två år till fyra år. Tidigare konsumerades dessa brott ofta när innehavet enbart skett i direkt anslutning till ett våldsbrott eller en allmänfarlig ödeläggelse. Efter höjningen är praxis mindre enhetlig. I vissa fall anser domstolarna att en presumtion för konsumtion gäller och refererar till praxis före den senaste straffhöjningen medan domstolarna i andra fall väljer att döma i konkurrens med hänvisning till brottens skilda skyddsintressen och det faktum att straffminimum höjts. Huruvida det är möjligt att ge en adekvat påföljd inom ramen för ett våldsbrott eller allmänfarlig ödeläggelse och av denna anledning konsumera grovt vapenbrott och grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor har också fått olika genomslag i praxis. Det finns behov av vägledande uttalanden om huruvida ett högt straffvärde ensamt eller tillsammans med omständigheten att brotten har skilda skyddsintressen bör leda till brottskonkurrens, framför allt vid innehav eller hantering som skett enbart i anslutning till ett våldsbrott eller en allmänfarlig ödeläggelse. Det behövs även vägledning i frågan om hur konkurrensfrågan bör bedömas vid osjälvständiga brottsformer.

Sexualbrott mot barn

• Sexualbrott mot barn i åldern 15–17-åringar – otillbörligt utnyttjande av en nedsatt förmåga att värna sexuella integriteten

Sedan den 1 juli 2025 finns det ny lagstiftning kring våldtäkt mot barn/sexuellt övergrepp mot barn som innebär att fler gärningar än tidigare kan komma att bedömas som dessa brott då målsäganden är i åldern 15–17 år. Bestämmelserna förutsätter att gärningspersonen otillbörligt utnyttjat en nedsatt förmåga hos den unge att värna sin sexuella integritet. Uppsåt krävs för straffansvar. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Brott mot tjänsteman

• Förolämpning av tjänsteman

Den nya straffbestämmelsen om förolämpning mot tjänsteman trädde i kraft den 2 juli 2025. För straffansvar krävs typiskt sett att det är fråga om opåkallade angrepp som träffar tjänstemannen på ett mer personligt plan och inte bara framstår som förargande eller olämpliga. Domstolarnas praxis om vad som är opåkallade angrepp tycks variera. Utvecklingen av praxis bör därför bevakas.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm
registrator@aklagare.se
www.aklagare.se